

Márton Andrea

KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS TERJESZKEDÉS AZ ÉSZAKI-SARKON

Folytatva a kutatásaimat az Északi-sark régióról egy olyan résztémát emeltem ki, amelyről a gazdasági érdekek és a földgáz, valamint a kőolaj tartalékok kiaknázása miatt nagyon kevés szó esik. Ebben a tanulmányban két önállóan is elemezhető témából emeltem ki két részt az egyik a régió parti őrségeinek együttműködése, a másik pedig az orosz katonai terjeszkedés a régióban. Felmerül a kérdés: hogyan kapcsolódnak ezek kérdéskörök egymáshoz? A klasszikus válasz az, hogy minden mindennel összefügg, azonban, ha elemezzük a régiós országok kiadott stratégiáit, akkor a válasz már nem ennyire egyszerű. A nemzeti szuverenitás védelme és a gazdasági érdekek megvalósítása szükségessé teszi a katonai erő valamilyen fokú megjelenését az Arktisz régiójában.

Kulcsszavak: Parti őrség, Arktisz, Oroszország, Kanada, Norvégia, Dánia

Az elmúlt két évtizedben tudományos vita alakult ki az Északi-sark jövőjével kapcsolatban. Különböző tudományos műhelyek és a kormányok mellett és/vagy hozzájuk kapcsolódó agytrösztök jelentettek meg számos forgatókönyvet a témáról.¹ Azonban a viták és tudományos megközelítések mellett kevés szó esett az Északi-sark régiójának remilitarizálásáról. Felmerül a kérdés: Európa periferiáján zajló katonai tevékenység miért nem került az érdeklődés középpontjába? Erre a kérdésre több rövid válasz is született. Az egyik, hogy a régió éghajlati viszonyai között kizárólag speciális tevékenységeket lehet folytatni, a másik, hogy az 1990-es években az átalakuló és egyre inkább csökkenő katonai költségvetések nem a régióban zajló katonai tevékenységeket állították a középpontba.

Ugyanakkor, ha visszatekintünk, a hidegháború időszakára azt láthatjuk, hogy az említett korszak alatt a szembennálló nagyhatalmak a Szovjetunió és az Egyesült Államok jelentős haditengerészeti erőket állomásoztatott a régióban. A korai előrejelző rendszerek figyelték a nukleáris töltetekkel felszerelt tengeralattjárók mozgását. Norvégia NATO tagállamként az egyetlen skandináv ország volt a térségben, amely határos volt a Szovjetunióval és szárazföldi, valamint tengeri területein tartott hadgyakorlatok közben meg lehetett figyelni az ellenfelet. Az 1990-es években bekövetkezett geopolitikai változások miatt a térség egyre több kihívással néz szembe. Ennek elsődleges oka a Szovjetunió megszűnése és Oroszországi Föderáció² megszületése. Az orosz érdekek érvényesítése újra indíthatja a nagyhatalmi vetélkedést. Másodszor a kőolaj és földgáz tartalékok kiaknázása és a megújuló energiaforrásokért folytatott verseny, harmadszor pedig a megnyíló szállítási útvonalak használata, a halfajokban gazdag északi-tengeri vizek halászati jogaiért folytatott verseny és nem utolsósorban a globális felmelegedés eredményeként az őshonos népek között kialakuló konfliktusok és mindezek együttes hatásai.³ Katona

¹ Lásd: Arctic Climate Impact Assessment: Executive Summary (2005), <http://amap.no/acia/> (2011.06.02); Åtland, K: Security Implications of Climate Change in the Arctic <http://rapporter.ffi.no/rapporter/2010/01097.pdf> 2011.10.02.

²Oroszországi Föderáció és az Oroszország kifejezést ebben a tanulmányban azonos jelentéstartalommal használok. A szerző megjegyzése.

³ Salmela L.(eds): The Arctic from Military Viewpoint – A summary of Jacob Børrensen's presentation at the Suomenlinna Seminarin Salmela (ed.): The Thirteenth Suomenlinna Seminar http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/22d11300462860ce9e58fe0e17b6f8b5/StratL2_46w.pdf?MOD=AJPERES 2010.08.04.

stratégiai szempontból rendkívül fontos az Arktisz térsége. A hidegháború időszaka alatt számos hadi-tengerészeti bázis létesült a régióban. Ezek közül a legnagyobb, amely ma is teljes kapacitással működik az Északi Flotta bázisa a Kóla-félszigeten. A flotta jelenlegi erőcsoportosítása nagyobb, mint a régió összes országának a térségben állomásoztatott erőcsoportosítása. Az Északi Flotta alárendeltségébe tartozik Oroszország legnagyobb stratégiai tengeralattjáró egysége.⁴ A flotta tengeralattjárói változatos feladatokat hajtottak és hajtanak végre ma is az Arktisz jégsapkája alatt. A hidegháború ideje alatt a szembenálló nagyhatalmak között rendszeresek voltak a légi és a tenger alatti konfrontációk, azonban stratégiai érdekeik miatt a régióban nem történt háborús konfliktus.

Korábbi tanulmányomban írtam, hogy az Arktiszon a konfliktusok részben a természeti erőforrások birtoklásáért, részben pedig a hajózási útvonalak miatt törhetnek ki.⁵ A mai geopolitikai helyzetben el kell fogadnunk azt az alapvető tény, hogy a régió államai törekednek az együttműködésre a regionális szervezeteken belül, ugyanakkor állami érdekeik védelme érdekében elkezdtek szép lassan felfegyverezni a régióban állomásozó haderejüket.

Az elmúlt évtizedben a regionális hatalomként megjelenő Oroszországi Föderáció került az érdeklődés középpontjába egyrészt a megfogalmazott és meghirdetett katonai doktrínák prioritásai, másrészt pedig az ukrainai és szíriai válság kapcsán. Ugyanakkor még Oroszország kapcsán is kevés szó esett az itthoni és a nemzetközi médiában egyaránt az Északi-sark régióban állomásoztatott Északi Flottáról, illetve a már korábban meghirdetett haditechnikai modernizálási programról vagy a régióban történő bázisfejlesztésekről. Tény azonban, hogy nemcsak az orosz fejlesztésekről nem beszéltünk, hanem azokról a nyugat-európai államokról, amelyek szintén valamilyen okból haderőt állomásoztatnak a régióban. Továbbá nem beszéltünk a különböző országok közötti katonai együttműködésekéről sem. Ebben a tanulmányban folytatva korábbi kutatásaimat néhány kiemeléssel szeretném bemutatni a téma fontosságát.

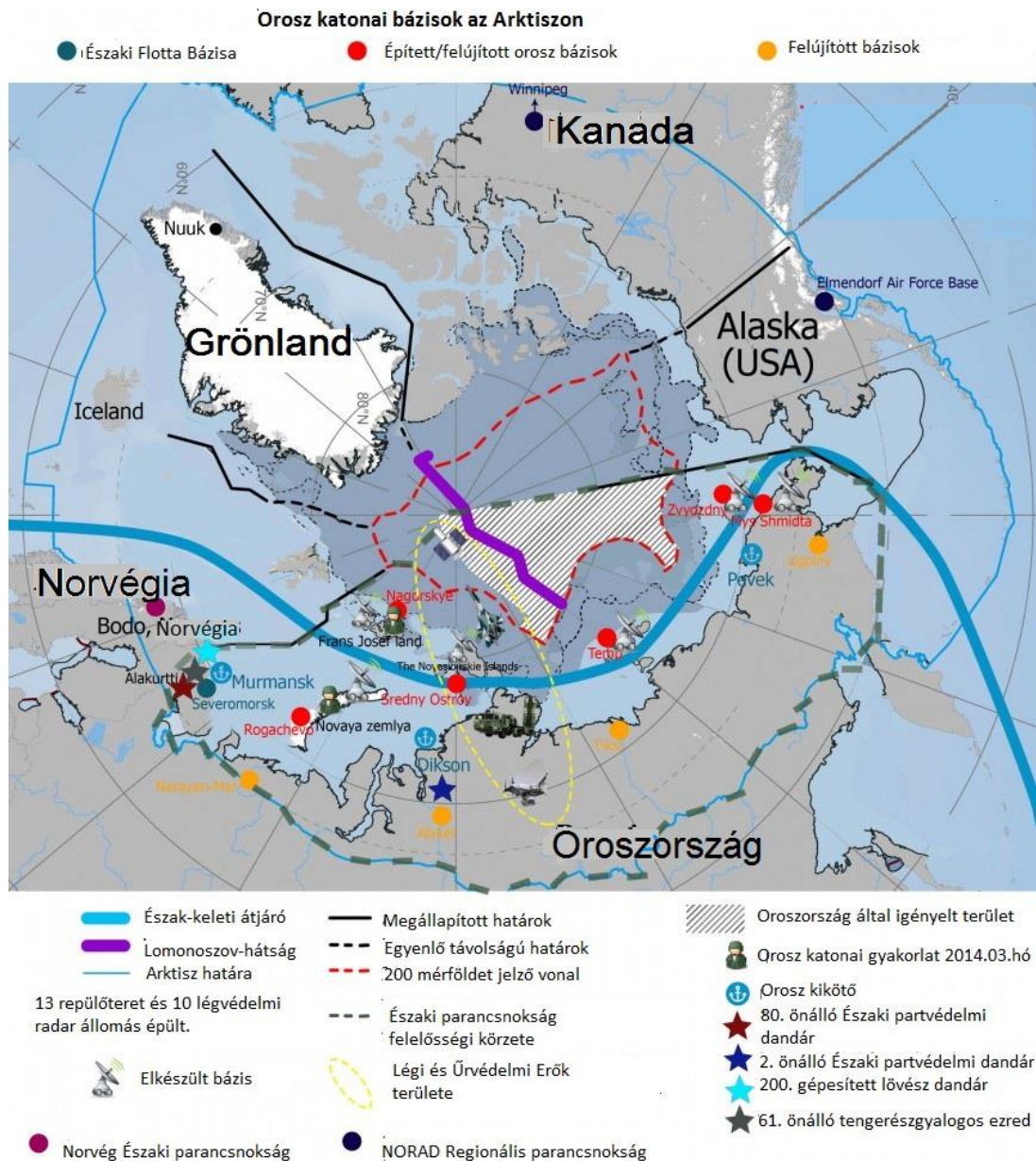
OROSZORSZÁG KATONAI TERJESZKEDÉSE

A hidegháború befejeződésével a biztonság- és védelempolitikai gondolkodásból kikerült az Északi-sark régió, azonban az orosz stratégiai gondolkodás sosem értékelte le a régiót. Mivel az ország gazdasági és társadalmi helyzete a 2000-es évek elején fokozatosan javult így újra nagyobb figyelmet kapott az Arktisz. A változó stratégiai környezet és a nem sarkvidéki országok megjelenése a régióban ismét bebizonyították, hogy Oroszországnak meg kell erősítenie szuverenitását a területen. A Nyugat aggodalmát fejezte ki, hogy Oroszország rendkívül agresszív politikát folytat az Északi-sarkon. A nyugati elemző központok azt állítják, hogy Moszkva a sarkvidéki államok közötti együttműködést saját érdekeinek és nemzetbiztonsági céljainak megvalósítására használja fel. Oroszország az elmúlt évtizedekben megtanulta kihasználni a nemzetközi szervezetek és a jog előnyeit.

Az ország számára stratégiai fontosságú az Északi-sark régió az ott található természeti erőforrások miatt, valamint a nemzetbiztonsági jelenlét miatt. A tengeri telepítésű nukleáris bázisok kétharmada a régióban található.

⁴ Kálló L.-Deák A: Az Északi-sark - A versenyfutás kezdete Felderítő Szemle, X. évfolyam 1-2. szám 43-64. oldal

⁵ Márton A: Az Északi-sark a skandináv államok szemszögéből nézve Repüléstudományi Közlemények 2012. 2. szám. 273-284 oldal http://www.repulestudomany.hu/index_rtk.html 2016.03.28.

1. ábra Oroszország katonai bázisai az Északi-sarkon⁶

2014-ben létrehozták az Arktiszi Stratégia Parancsnokságot az Északi Flotta bázisán, majd megerősítették a Nyugat-, Közép-, Kelet katonai körzetek bázisait az Északi-sarkkörön túl. 2014 októberében jelentette be Mihail Mizintsev altábornagy, hogy Oroszország bővíti kapacitásait az Északi-sark régióban, ami 10 repülőteret és 13 légvédelmi radar állomást létesítését fogja jelenteni Novoribirskie-szigetén, a Ferenc József-földön, Novaja Zemlján és más kiemelt területeken.⁷ 2015. decemberében jelentette be Sergej Souigu védeleminiszter, hogy ezek közül már négy bázis elkészült.⁸

⁶ Russian Military Map: The Joint Strategic Command „North” <https://southfront.org/the-joint-strategic-command-north/> 2016.03.27.

⁷ Russia Today: Russia army beefs up Arctic presence over Western Threat <https://www.rt.com/news/200419-russia-military-bases-arctic/> 2016.03.02.

⁸ Russia beyond the headlines: Russia completes 4 military bases in the Arctic http://rbth.com/defence/2015/12/11/russia-completes-construction-of-4-military-bases-in-arctic_550009 2016.03.02.

Stratégiaiilag Oroszország fenyegetve érzi magát a NATO expanziójától, ugyanakkor tisztában van vele, hogy az Északi-sarkon egyetlen NATO tagállam sem teremtené háborús helyzetet. Ugyanakkor számos a hidegháború időszakára emlékeztető incidens zajlott le kezdve a halászhajók átkutatásától és kiutasításától a különleges gazdasági övezetekből, a vízi átjárók használatáig. Itt kell megjegyeznünk, hogy a két nagy vízi átkelő nemzetközi jogi státuszáról megegyezik Kanada és Oroszország véleménye.

Ahogy említettem az erőforrások és a szuverenitás fenntartása miatt a terület az ország számára stratégiai jelentőségű. Azonban jelenleg mindegyik parti állam számos katonai eszközt telepített a régióba. A katonai stratégiák már számolnak olyan forgatókönyvvel, amely a NATO bevetését tervezi a régióban. Azonban azt tudni kell, hogy a NATO tagállamok jelentős része az elmúlt ötven évben háborúban nem vett részt kizárólag békefenntartó misszióban, ugyanakkor az Egyesült Államok sem vett részt olyan fegyveres konfliktusban, amelyben hozzá hasonló kapacitásokkal és képességekkel rendelkező ország állt vele szemben. A két nagyhatalom között ezért és a stratégiai erőforrások birtoklásáért alacsony a valószínűsége a fegyveres konfliktusnak. Ugyanakkor az állami szuverenitás fenntartásáért és a tengeri határok, illetve a vízi utak biztosításáért már nem elképzelhetetlen hosszú távon egy esetleges fegyveres összetűzés Európa periferiáján.

ARKTISZ ÉS A GEOPOLITIKA

Az elmúlt évtizedben mindegyik régiós ország bemutatta az Északi-sark stratégiáját, melyet az Északi-sark Tanács elfogadott. A stratégiákat tanulmányozva megállapítható, hogy valamennyi ország egyetért a környezeti biztonság és az éghajlatváltozás következményeinek csökkentésének fontosságáról. A stratégiákat általában kihangsúlyozzák az energetikával, a halászattal összefüggő kérdéskör kiemelkedő szerepét, valamint a hajózás és egyéb gazdasági tevékenységek szerepét az egyes országok gazdaságában. A stratégiák a fennálló status quo fenntartását és a regionális együttműködés szerepét is megjelenítik. Az arktiszi államok Északi-sark stratégiái általában térnek ki az egyes államok haderőivel kapcsolatos kérdéskörökre. Látnunk kell azonban, hogy az Északi-sark régióban zajló dinamikus változások és a különböző országok eltérő nemzetbiztonsági és gazdasági érdekei szükségessé teszik az adott haderők és bázisok fejlesztését, illetve a díszlokációk változtatását. Ugyanakkor a kisebb országok számára kiemelkedően fontos a katonai együttműködés, hiszen számukra költségmegtakarítást jelenthet és a status quo fenntartását jelenti.

Bár a szuverén államok nemzeti érdekei eltérnek, mégis fontos számukra az együttműködések kialakítása. A téma egy nagyobb önálló elemzésnek a tárgya, azonban itt terjedelmi okok miatt csak egy-két részletet emeltem ki.

Védelmi együttműködés a parti őrsegek között

A védelmi együttműködések lehetősége legtöbb nyugati országban rendszeresen politikai napirendre kerül. A védelmi együttműködés a válasz, a csökkenő katonai költségvetésekre és a katonai képességekre. Az európai államok visszavágták a védelmi kiadásait, noha az Egyesült Államok a NATO tagállamoktól a katonai költségvetések növelését kérte. Ezekre a vitákra válaszul születtek meg különböző védelmi koncepciók és a kisebb országok közötti védelmi együttműködési klaszterek. Felmerül a kérdés, hogy az Északi-sark régióban milyen jelentősége van ezeknek a fogalmi kereteknek. A válasz a felértékelődő régió új típusú kihívásaiban keresendő. Az Arktiszon folyamatosan növekedett a tengeri aktivitás és ezzel párhuzamosan

megindult a gazdasági fejlődés. Az északi-sarki hatalmas tengeri területeken kell a parti államoknak biztosítani az állami szuverenitást, szükség esetén a tengeri mentési feladatokat ellátni, valamint a környezeti károkat felszámolni. Mindezeknek a tengeren végzett tevékenységeknek az eredményeként a parti államok kénytelenek foglalkozni az ezzel kapcsolatos megemelkedett kockázatokkal. A kockázatok kezelése azonban új vitákat is generált a haditengerészet és a parti őrség struktúrájáról és feladatairól. Továbbá, fellángoltak a viták hagyományos katonai struktúrák fenntartása és a védelmi együttműködések hatékonyságáról. A tanulmánynak ebben a részében NATO tagállamok (Kanada, Norvégia, Dánia) parti őrseit, illetve a köztük kialakított együttműködések fogom bemutatni. Azért választottam ezeket az országokat, mert szövetséges államok és ez megkönnyíti az eltérő struktúrák ellenére is a jövőbeli együttműködést.

Az elmúlt években a védelmi együttműködésekről számos tanulmány és könyv született, a szakirodalom a hagyományos állami és a fegyveres erőkre vonatkozó együttműködések már feldolgozta.⁹ A parti őrsegekre vonatkozó együttműködések azonban nem kaptak ekkora figyelmet. Ennek egyik oka a különböző működési feltételekben keresendők, a másik, hogy a gazdasági előnyök és érdekek eltérőek, így a feladataik a tengeri kutatás-mentéstől a katasztrófa elhárításon át a rendészeti feladatokig terjednek.

A védelmi együttműködés azt is jelenti, hogy az adott ország lemond bizonyos kapacitásairól és egy másik állam specializálódott egységét veszi igénybe, ami kiegészíti a hiányokat és egyben megteremti a kölcsönös függőséget is. Erre az esetre a legjobb példa a belga-holland haditengerészeti együttműködés, ahol mind a két ország lemondott néhány képességről és ezzel egyidejűleg megteremtették a közös műveletek alapját képező szervezeteket és parancsnoki struktúrát. A szerepspecializáció fő hátránya, hogy képességvesztést okoz a kooperációban részt vevő országok mindegyikénél és ezzel is függőséget hoz létre, ahol a nemzeti szuverenitás is sérül.¹⁰ Ugyanakkor a szerepspecializáció részben enyhíti a költségvetési kiadásokat azoknál a funkcióknál, amelyek nem kellenek rendszeresen. A védelmi együttműködés egy másik formája az összevonás, amikor államok egy csoportja közös prioritások alapján létrehoz egy védelmi kapacitást.¹¹ Ez a kooperáció kevésbé hoz létre függőséget, azonban ez is megkövetel egy folyamatos, közösen fenntartott egységet és parancsnoki struktúrát. A védelmi együttműködéseknel a méretgazdaságosság, a költséghatékonyság és a képesség vesztes között kell megtalálni az optimális egyensúlyt. Fontos kiemelni, hogy az elkötelezettség és a nemzeti szuverenitás részben feladása vagy elvesztése a részt vevő államok számára milyen belpolitikai viszonyokat teremt. Itt kell megjegyezni azt is, hogy a védelmi együttműködésekben részt vevő államok akkor lehetnek igazán sikeresek, ha földrajzilag közel vannak egymáshoz, hasonló nagyságú védelmi iparral és hozzákapcsolódó politikákkal rendelkeznek.¹²

⁹ Lásd: Forsberg, T: The rise of Nordic defence cooperation: a return to regionalism? *International Affairs*, 2013 89, 1161–1181 oldal. Mayer, S: Embedded politics, growing informalization? How NATO and the EU transform provision of external security. *Contemporary Security policy* 2011. 32 (2), 308–333 oldal.

¹⁰ Diesen S: Towards an affordable European defence and security policy? The case for extensive European force integration. In: M. Petersson and J.H. Matlary (eds): *NATO's European Allies: military capability and political will*. Palgrave Macmillan 2013, 57–70. oldal

¹¹ Lásd példaként C-17 Nehéz Légiszállító Ezred,

¹² Lásd példaként a skandináv államok katonai együttműködését a NORDEF-t. A szerző megjegyzése.

Változó tengeri környezet

Az elmúlt évtizedekben, az Északi-sark régióban a fizikai környezet részben az éghajlatváltozás, részben pedig a megerősödő gazdasági tevékenységek hatásainak következtében jelentős változásokon ment/megy keresztül. A visszahúzódó jégtakaró és az ezzel párhuzamosan megnyíló hajózási útvonalak, a halászati idény eltolódása, valamint az kőolaj és földgáz kitermelés és a hozzákapcsolódó infrastruktúrák használata megköveteli a régió parti országaitól a tartós jelenlétet és a képességet a tengeren. A megélénkülő hajózás egyrészt a parti vizeken másrészt a régió egymástól messze fekvő területei között szükségessé teszi a kooperációt a régió országai között. Az Arktiszi hajózásról szóló jelentések egyértelműen alátámasztják, hogy a norvég, kanadai és a dániai vizeken erősödött meg a hajóforgalom. A dán vizeken a 2000-es évek eleje óta, norvégiai vizeken mintegy 80%-kal nőtt a tengeri forgalom és a Svalbard-szigeteken ezen belül is megduplázódott.¹³ A dániai vizeken, amely ebben az esetben Grönland körüli vizeket jelenti, jelentősen megnőtt a kereskedelmi hajóforgalom, ami körülbelül 200 hajó növekedést jelent évente. A Kanadai Parti Őrség (CCG) szerint¹⁴ a Kanada északi-sarki területein 300-350 hajót jelent. A számok ebben a formában nem túl beszédesek, azonban ha a konkrét növekedést nézzük a 2008-2015 között, akkor az körülbelül 300-400%-osnak felel meg. Nem a konkrét számokon van a hangsúly, hanem a tevékenységeken, továbbá azon, hogy azok milyen ütemben fejlődnek. Ezzel párhuzamosan az Északi-sark régió parti államainak megnőtt a felelőssége és a parti őrségek feladatai is változatosak.

Típusa	Tengeri feladatok
Jogi/Védelem	Rendőrségi feladatok (anti-terrorizmus, kalózkodás)
Jogi	Határellenőrzés
Jogi/ Környezetvédelmi	Halászati ellenőrzés
Védelem	Állami szuverenitás védelme
Biztonsági	Kutatás és mentés, Segítő átjárás és navigáció,
Biztonsági/Környezetvédelmi	olajszennyezés, és egyéb környezeti károk elhárítása

1. táblázat A parti őrségek feladatai¹⁵

Bár a táblázat általánosságban mutatja be a parti őrségek feladatát, az egyes államok nemzeti érdekeiknek megfelelő feladatkört és szervezeti formát alakítottak ki.

Norvégia

A norvég Északi-sark stratégia megjelenésével egy időben a norvég kormány stratégiai dokumentumot fogadott el a norvég fegyveres erőkről. Mindezt azért, mert az elmúlt évtizedben a biztonsági kihívások nem a szuverenitás fenntartásával kapcsolatosan jelentkeztek, hanem az éghajlatváltozás hatásaival és az ország tengeri erőforrásainak megőrzésével kapcsolatosan jelentkeztek. A fegyveres erő stratégiája megállapítja, hogy képesnek kell lennie az ország tengeri területeinek, és az ott található energia-ipari létesítmények védelmére, valamint biztosítani kell a hajózás szabadságát is. A dokumentum azt is kimondja, hogy szükséges az együttműködés a többi skandináv állammal, ugyanakkor

¹³ Norwegian Government: Nordkloden. In: Norwegian Foreign Ministry, ed. Nordområdene statusrapport 2014. Oslo: Norwegian Foreign Ministry, 1–37. oldal

¹⁴ Office of the Auditor General of Canada: Report of the commissioner of the environment and sustainable development: marine navigation in the Canadian Arctic. Edited by Office of the Auditor General of Canada. Ottawa: Office of the Auditor General of Canada, 2014

¹⁵ Østhagen A.: Coastguard in peril: Study of Arctic defence collaboration <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702436.2015.1035949> 2016.03.27.

az ország számára a kollektív biztonsági rendszerben tartják megvalósíthatónak a fenti célokat. A norvég fegyveres erő átalakítása és fejlesztése a tengeri határok védelme szempontjából rendkívül fontos. Ezért az északi országországokban található parancsnokságot Bødøya helyezették. A védelmi szervezet átalakításának legnagyobb nyertese a „Home Guard”, vagyis egy 45 000 fős Nemzeti Gárda típusú egység, amely hozzájárul a reguláris erők műveleteihez, főként tengeri határok ellenőrzése, és különböző rendőri feladatok ellátása révén. Az átalakítás másik nyertese a haditengerészet felügyelete alatt működő Parti Őrség, amely a kizárólagos gazdasági övezetben járőr és rendőri feladatokat lát el. A Norvég Királyi Haditengerészet jövőbeni fejlesztési tervei igazodnak ahhoz a lehetőséghez, hogy a part menti államok 300 tengeri mérföldre terjeszthetik ki gazdasági övezetük határát. Ez a haditengerészeti tervezők szerint szükségessé teszi, olyan korszerű hajók beszerzését, amelyek képesek 30 napig ellátni fegyverrel, lőszerrel és egyéb készletekkel a csapatokat.

Dánia

Dánia szintén különleges helyzetbe van a Feröer-szigetek és Grönland okán a térségben. A dán északi stratégia kimondja¹⁶, hogy a régió geostratégiai felértékelődéséből következően egyre több kihívás hárul a fegyveres erőre. Az egyik ilyen kihívás a megnyíló hajózási útvonalak biztosítása, míg a másik Grönland védelme, hiszen jelentős a távolság a szárazföldi Dánia és a sziget között. A dán fegyveres erők a korábbi Grönlandon és Feröer-szigeteken települő parancsnokságokat egy új Arktisz Parancsnokság alá vonták össze. Ez annak is köszönhető, hogy szükséges a régió helyzetének ártérítélődéséből származó kihívásokra gyors és korszerű választ adni, ráadásul a halászati területek védelme érdekében a különleges éghajlati viszonyok közötti feladatok ellátásához szükséges a jégtörő kapacitás fejlesztése.

Kanada

A Kanadai Parti Őrség a két skandináv állam hasonló szervezeteitől eltérően egy civil szervezet a Halászati és Tengerészeti Minisztérium felügyelete alatt. Nem tartozik a fegyveres erőhöz, mandátumát a minisztériumtól, illetve a Kanadai Hajózási törvény rendelkezései alapján látja el. A törvény számos olyan speciális feladatot is adott, többek között a Szablya-sziget védelmét és ellenőrzését, továbbá a csatornák ellenőrzését, a jégtörő kapacitás fenntartását és a jégzajlásal kapcsolatos feladatok ellátását.

	Kanadai Parti Őrség	Norvég Parti Őrség	Dán Parti Őrség
Katonai/civil	Tengerészeti és halászati Minisztérium	Haderő	Haderő
	Civil	Katonai	Katonai
	Speciális Műveleti Ügy-nökség	Önálló egysége a haditengerészetben belül	haditengerészet 1. ezrede
Törvényi korlátozás	nem	igen	nem
Jégtörő kapacitás	igen	korlátozott	korlátozott

2 táblázat A parti őrségek szervezete¹⁷

¹⁶ Danish Government Report: Kingdom of Denmark strategy for the Arctic 2011-2020. Copenhagen, 2011, http://www.ambwarszawa.um.dk/NR/rdonlyres/BA694C18-97B0-49C8-A36B-1C6F193D73AF/0/100295_Arktis_Rapport_UK_210x270_Final_Web.pdf 2012.01.05.

¹⁷ Østhagen A.: Coastguard in peril: Study of Arctic defence collaboration <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702436.2015.1035949> 2016.03.27.

Mint látható a három ország parti őrségei mind feladatban, mind szervezeti struktúrában jelentősen eltérnek egymástól, mégis sikerült a megváltozott stratégiai körülmények között kialakítani a kooperációt.

Az vizsgált három ország parti őrségeinek szervezeti egységei és feladatai is igen változatosak, azonban megállapítható, hogy egyszerre elégítenek ki civil és katonai igényeket. Minden ország saját nemzeti igényeinek és lehetőségének megfelelően állította fel az intézményrendszert. Mindezek ellenére a változó geopolitikai és geostratégiai környezetben a megváltozó biztonsági kihívások szükségszerűen indukálják a szervezetek és az intézményrendszer átalakítását.

Általában elmondható, hogy a védelmi együttműködések kialakítása három fő okra vezethető vissza:

- ➔ a növekvő biztonsági fenyegetések;
- ➔ a költségvetés csökkenése;

és a biztonság és bizalom erősítő intézkedések kezdeményezése;

Ezzel kapcsolatban Forsberg írja egyik tanulmányában¹⁸: a legerősebb indok a védelmi együttműködés kialakítására az állam biztonságát veszélyeztető növekvő számú fenyegetés. Azonban a három Arktiszi parti állam biztonságát csak akkor éri fenyegetés, amennyiben kitérítjük a klasszikus definíció jelentéstartalmát. Az Északi-sark régióban jelenleg az éghajlatváltozás hatásai, valamint a hiányos nemzetközi szabályozásból és a természeti erőforrásokért megindult verseny jelent potenciális veszélyforrást. Az új típusú biztonsági kihívások megjelenése és ezzel együtt a puha biztonsági kihívások motiválják a parti őrségek közötti együttműködés kialakítását. Mivel a régióban a gazdasági tevékenységek (halászat, hajózás, szén-hidrogének kitermelése) indukálják a problémákat, így a partmenti államoknak kell a megfelelő ellenőrzési és támogató funkciókat létrehozni. Ugyanakkor a tengeri területek nagysága és a katonai költségvetések korábbi években történt visszavágása, valamint a szükséges beruházások megtérülési ideje miatt az államok nem szívesen hoznak létre új infrastruktúrákat. A három említett ország mindegyike NATO tagállam és hozzáférnek a szövetség erőforrásaihoz, mégis az Arktisz régióban inkább kölcsönös megállapodásokat hoztak létre és a regionális szervezeteken keresztül tartják fenn az együttműködést. A NATO kihagyása az együttműködésből részben politikai, részben gazdasági okokra vezethető vissza.

2009-ben Norvégia és Dánia a többi skandináv országgal együtt megállapodást¹⁹ kötött, melynek alapvető része az Arktisz régióban megvalósításra kerülő együttműködés, a tengeri kutatómentő szolgáltatások fejlesztése. A skandináv államok között meglévő bilaterális és multilaterális szerződések és a regionális szervezetek lehetővé teszik a folyamatos együttműködést. Ugyanakkor Norvégia számára kiemelkedően fontos az Oroszországgal történő együttműködés a Barents-tengeren. Ebből kifolyólag és a gazdasági érdekeinek védelme érdekében sem köt olyan megállapodást, amely a jelenlegi kiegyensúlyozott viszonyt megkérdőjelezheti.

Kanada a saját északi-sarki területeinek és a Dániával meglévő közös határszakasz, illetve a halászat ellenőrzése miatt kéri fel a dán parti őrséget az együttműködésre. Itt kell megjegyezni,

¹⁸ Forsberg T.: The rise of Nordic defence cooperation: a return to regionalism? International affairs, 2013. 89 (5), 1161–1181.

¹⁹ Stoltenberg report: Nordic cooperation on foreign and security policy <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/UD/Vedlegg/nordicreport.pdf> 2016.02.28.

hogyan az állami szuverenitással kapcsolatos kérdéskörrel nincs szó, mert a tengeri területeken ezt a haditengerészet egységei látják el. Azonban hatásköri viták is megjelentek az egyes feladatok ellátásánál, illetve az átalakuló haditengerészetek néhány feladatot átadnának, és néhányat pedig átvinnének a parti őrségektől.

Kanada ugyanakkor speciális helyzetben van a két skandináv államhoz viszonyítva, hiszen rendelkezik jégtörő kapacitással, ugyanakkor ez a kapacitás fokozatosan előregszik és cserére szorul. A Kanadai Királyi Haditengerészetnek pedig egyre több feladatot jelent az Északi-sark régióban található kanadai szigetvilág ellenőrzése. A két szervezet is fokozatosan bővítette az együttműködést. 2010-ben Kanada és Dánia egyetértési nyilatkozatot írt alá a biztonsági és védelmi kérdésekről. Ennek köszönhetően az együttműködés gyors fejlődésnek indult a két ország között. Norvégia továbbfejlesztette a kooperációt Izlanddal és a Barents-tengeren kialakította Oroszországgal is. A jelenlegi együttműködések kétoldalú és multilaterális szerződéseken és egyezményeken alapulnak és általában közös gyakorlatokat és információcserét jelentenek. A vizsgált parti őrségek és az Arktisz régió fejlődését tekintve egyelőre nem alakult ki olyan mértékű együttműködés, amely vizsgált államok részleges szuverenitás feladáshoz vezetne, vagy a haditengerészeti képességeik egy részének elvesztésével járna. Azonban ezekben az államokban is van költségvetési nyomás, amely a védelmi együttműködések fejlesztése felé tereli őket. Ebből a rövid áttekintésből is látható, hogy az Északi-sark régióban a parti őrségek szerepe és feladatai átalakuláson mennek keresztül.

Ebben a tanulmányban néhány szempont kiemelésével mutattam be az Északi-sark régió katonai együttműködését és a legnagyobb régiós ország terjeszkedését. Úgy gondolom, hogy Oroszország kapcsán nemcsak az Európa periferiáján elhelyezkedő térséget kell fokozottabban figyelnünk, hanem mindazokat a kihívásokat és gyengeségeket, melyek a régióban bekövetkező változásokat generálják.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] **ARCTIC CLIMATE IMPACT ASSESSMENT:** Executive Summary (2005), <http://amap.no/acia/>
- [2] **ÅTLAND, K:** Security Implications of Climate Change in the Arctic
- [3] <http://rapporter.ffi.no/rapporter/2010/01097.pdf>
- [4] **DANISH GOVERNMENT REPORT:** Kingdom of Denmark strategy for the Arctic 2011-2020. Copenhagen, 2011, http://www.ambwarszawa.um.dk/NR/ronlyres/BA694C18-97B0-49C8-A36B-1C6F193D73AF/0/100295_Arktis_Rapport_UK_210x270_Final_Web.pdf
- [5] **DIESEN S:** Towards an affordable European defence and security policy? The case for extensive European force integration. In: M. Petersson and J.H. Matlary (eds): NATO's European Allies: military capability and political will. Palgrave Macmillan 2013, 57–70. oldal
- [6] **FORSBERG T.:** The rise of Nordic defence cooperation: a return to regionalism? International affairs, 2013. 89 (5), 1161–1181.
- [7] **KÁLLÓ L.-DEÁK A:** Az Északi-sark - A versenyfutás kezdete Felderítő Szemle, X. évfolyam 1-2. szám 43-64. oldal
- [8] **MAYER, S:** Embedded politics, growing informalization? How NATO and the EU transform provision of external security. Contemporary Security policy 2011. 32 2, 308–333 oldal.
- [9] **MÁRTON A:** Az Északi-sark a skandináv államok szemszögéből nézve Repüléstudományi Közlemények 2012. 2. szám. 273-284 oldal http://www.repulestudomany.hu/index_rtk.html
- [10] **NORWEGIAN GOVERNMENT:** Nordkloden. In: Norwegian Foreign Ministry, ed. Nordområdene statusrapport 2014. Oslo: Norwegian Foreign Ministry, 1–37. oldal

- [11] **OFFICE OF THE AUDITOR GENERAL OF CANADA:** Report of the commissioner of the environment and sustainable development: marine navigation in the Canadian Arctic. Edited by Office of the Auditor General of Canada. Ottawa: Office of the Auditor General of Canada, 2014
- [12] **ØSTHAGEN A.:** Coastguard in peril: Study of Arctic defence collaboration <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702436.2015.1035949>
- [13] **RUSSIA BEYOND THE HEADLINES:** Russia completes 4 military bases in the Arctic http://rbth.com/defence/2015/12/11/russia-completes-construction-of-4-military-bases-in-arctic_550009
- [14] **RUSSIAN MILITARY MAP:** The Joint Strategic Command „North” <https://southfront.org/the-joint-strategic-command-north/>
- [15] **RUSSIA TODAY:** Russia army beefs up Arctic presence over Western Threat <https://www.rt.com/news/200419-russia-military-bases-arctic/>
- [16] **SALMELA L.(EDS):** The Arctic from Military Viewpoint – A summary of Jacob Børrensen’s presentation at the Suomenlinna Seminarin Salmela (ed.): The Thirteenth Suomenlinna Seminar http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/22d11300462860ce9e58fe0e17b6f8b5/StratL2_46w.pdf?MOD=AJPERES
- [17] **STOLTENBERG REPORT:** Nordic cooperation on foreign and security policy <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/UD/Vedlegg/nordicreport.pdf>

MILITARY COOPERATION AND EXPANSION IN THE ARCTIC

I want to continue my research concerning in the Arctic I picked out parts of theme, which due to the exploitation of the economic interests and the natural gas and petroleum reserves very little is said. In this study, two independently analysed themes picked out: one of the two parts of the coast guards of the region's cooperation, the other Russian military expansion in the region. The question arises: how these issues together? The classic answer is that everything is connected, however, if we analyse the strategies of the countries in the region issued, then the answer is not so simple. The protection of national sovereignty and the realization of the economic interests requires some degree of appearance of military force in the Arctic region.

Keywords: Coast Guard, Arctic, Russia, Canada, Norway, Denmark

Dr. MÁRTON Andrea PhD
Nemzeti Közszerológati Egyetem
andrimarton@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4216-4797

MÁRTON Andrea PhD
National University of Public Service
andrimarton@gmail.com
orcid.org/0000-0002-4216-4797

http://www.repulestudomany.hu/folyoirat/2016_2/2016-2-07-0336_Marton_Andrea.pdf